

بازنمایی خانه در رسانه ملی

بایسته‌های بازنمایی خانه در رسانه ملی بر اساس آموزه‌های دینی؛
مطالعه موردی سریال دندان‌دگان، دیوار به دیوار ۲ و رخسارم بکن

عالمه جماله‌زاده

سرشناسه: جمالزاده، عالمه، ۱۳۶۱-

عنوان و نام پدیدآور: بازنمایی خانه در رسانه ملی: بایسته‌های بازنمایی خانه در رسانه ملی براساس آموزه‌های دینی؛ مطالعه موردی سریال دلدادگان، دیوار به دیوار ۲ و رهایم نکن/ عالمه جمالزاده.

به اهتمام دفتر پژوهش‌های کاربردی دین و رسانه؛ گروه تربیت، خانواده و سبک زندگی؛ ویراستار اعظم خوشگفتار. مشخصات نشر: قم: صدواسیمای جمهوری اسلامی ایران، اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه، نشر دین و رسانه، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۱۶۲ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.

شابک: ۲۵۰۰۰ ریال: ۴-۴۷۴-۵۱۴-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص: [۱۵۳] - ۱۶۲.

عنوان دیگر: بایسته‌های بازنمایی خانه در رسانه ملی براساس آموزه‌های دینی؛ مطالعه موردی سریال دلدادگان، دیوار به دیوار ۲ و رهایم نکن.

موضوع: سریال‌های تلویزیونی — ایران — قرن ۱۴ — تاریخ و نقد

موضوع: Television series -- Iran -- 20th century -- History and criticism

موضوع: معماری خانگی — ایران

Architecture, Domestic -- Iran

موضوع: خانه — جنبه‌های مذهبی — اسلام

Home -- Religious aspects -- Islam

شناسه افزوده: صدواسیمای جمهوری اسلامی ایران. اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه.

دفتر پژوهش‌های کاربردی دین و رسانه. گروه تربیت خانواده و سبک زندگی

شناسه افزوده: صدواسیمای جمهوری اسلامی ایران. اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه. نشر دین و رسانه

رده‌بندی کنگره: ۳ / ۱۹۹۲ PN

رده‌بندی دیویی: ۹۵۵ / ۴۵۷۲۰۷۹۱

شماره کتابشناسی ملی: ۵۳۵ / ۴۲۴۶۸۴

بازنمایی خانه در رسانه ملی

بایسته‌های بازنمایی خانه در رسانه ملی بر اساس آموزه‌های دینی؛

مطالعه موردی سریال دلدادگان، دیوار به دیوار ۲ و رهایم نکن / کد: ۳۹۰۵

پژوهشگر: عالمه جمالزاده

ناشر: دین و رسانه وابسته به اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه سازمان صدواسیمای جمهوری اسلامی ایران

به اهتمام: دفتر پژوهش‌های کاربردی دین و رسانه؛ گروه تربیت، خانواده و سبک زندگی

ویراستار: اعظم خوشگفتار

طرح جلد: زینب صفاکوشکی

صفحه‌آرا: زهره نیک‌خلق احمدی

نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۰

چاپ: زلال کوثر

شمارگان: ۲۰۰

بها: ۳۰۰۰۰۰ ریال

نشانی: قم، بلوار امین، مجموعه صدواسیما، اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه، تلفن: ۳۲۹۱۵۵۱۱

تهران: جام جم، ساختمان شهید رهبر، طبقه زیرین، تلفن: ۳۳۱۶۹۹۷، نمابر: ۳۳۱۶۹۹۷

مشهد: خیابان امام خمینی (ره)، جنب باغ ملی، ساختمان صبا، طبقه سوم، تلفن: ۳۳۳۵۰۸، نمابر: ۳۳۳۵۰۸

سامانه مخاطبان: ۰۲۵.۳۲۹۱۵۵۱۰.۱۱ پیام کوتاه: ۳۰۰۰۲۵۵

شابک: ۴-۴۷۴-۵۱۴-۹۶۴-۹۷۸ 978-964-514-474-4

www.irc.ir info@irc.ir sapp.ir/irc.ir @irc_ir

۵	 سخن نخست
۷	 فصل اول: کلیات پژوهش
۷	 ۱. بیان مسئله
۱۰	 ۲. اهمیت و ضرورت تحقیق
۱۳	 ۳. سؤالات پژوهش
۱۳	 ۴. اهداف پژوهش
۱۴	 ۵. پیشینه پژوهش
۱۷	 ۶. روش پژوهش
۱۸	 الف) روش تحلیل مضمون
۲۴	 ب) روش تحلیل نشانه‌شناسی
۲۹	 فصل دوم: چهار چوب نظری و مفهومی
۲۹	 ۱. مفهوم‌شناسی
۳۹	 ۲. کارکرد خانه مطلوب اسلامی
۴۱	 الف) رفع نیازهای مادی
۴۱	 ب) حفظ آرامش
۴۳	 ج) تأمین امنیت
۴۳	 د) رفع نیازهای روحانی و معنوی
۴۴	 ۳. ویژگی‌های عناصر فضایی خانه مطلوب اسلامی
۵۳	 الف) حفظ حریم و محرمیت
۵۸	 ب) مذکور بودن
۶۱	 ج) حفظ سلامت
۶۵	 د) حفظ اعتدال
۶۸	 ۴. مکان‌یابی ریزفضاهای خانه مطلوب اسلامی
۷۱	 الف) آشپزخانه
۷۲	 ب) سرویس بهداشتی
۷۳	 ج) اتاق خواب و استراحت
۷۴	 د) محل عبادت
۷۵	 هـ) اتاق کار یا مطالعه
۷۶	 و) اتاق نشیمن و پذیرایی
۷۷	 فصل سوم: بازنمایی ویژگی خانه در رسانه ملی و مقایسه آن با ویژگی خانه مطلوب اسلامی
۷۸	 ۱. معرفی و توصیف سریال‌های منتخب
۷۸	 الف) سریال دیوار به دیوار ۲
۷۹	 ب) سریال رهایم نکن
۸۱	 ج) سریال دلدادگان
۸۳	 ۲. تحلیل نشانه‌شناسی سریال‌ها در حوزه معماری داخلی فضای خانه
۸۳	 الف) سریال دیوار به دیوار ۲
۸۸	 ب) سریال رهایم نکن
۹۸	 ج) سریال دلدادگان

۳.	مقایسه ویژگی‌های معماری فضای داخلی خانه	۱۰۳
الف)	ویژگی معماری فضای داخلی خانه در سریال دیوار به دیوار ۲	۱۰۴
۱.	یک - حفظ سلامت با پیرمندی از نور و روشنایی طبیعی	۱۰۴
۲.	دو - تمایز بودن حریم و قلمروهای افراد خانواده با قراردادن اتاق‌های جدا	۱۰۴
۳.	سه - حفظ نکردن حریم خصوصی باتوی خانواده	۱۰۵
۴.	چهار - تمایز نشستن میان قلمروهای خصوصی و عمومی	۱۰۵
۵.	پنج - اشراف بر فضای داخلی خانه	۱۰۶
۶.	شش - عدم اعتدال در ساختمان‌سازی با انتخاب خانه‌بازی با وسعت زیاد برای یک نفر	۱۰۶
ب)	ویژگی فضای داخلی خانه در سریال رهایم نکن	۱۰۶
۱.	یک - حفظ سلامت با پیرمندی فضای خانه از نور طبیعی و روشنایی	۱۰۷
۲.	دو - حفظ حریم و محرمیت با رعایت اصل سلسل‌مراتب	۱۰۷
۳.	سه - ایجاد فضای روحانی و معنوی	۱۰۸
۴.	چهار - عدم حفظ حریم و محرمیت	۱۰۸
۵.	پنج - آلوده‌نمودن هوا با طراحی مکان سرویس بهداشتی در کنار آشپزخانه	۱۰۹
ج)	ویژگی فضای داخلی خانه در سریال دلدادگان	۱۰۹
۱.	یک - حفظ حریم و محرمیت با تفکیک و تمایز حریم و قلمروهای خصوصی	۱۰۹
۲.	دو - ایجاد فضای معنوی با نصب تابلوهای آیات قرآنی و اسامی متبرکه	۱۱۰
۳.	سه - حفظ روشنایی فضای خانه با وجود پنجره‌ها در فضای داخلی خانه	۱۱۰
۴.	چهار - افراط در ساختمان‌سازی	۱۱۱
۵.	پنج - تمایز حریم‌های خصوصی از عمومی یا جنبه‌سازی فضاها از یکدیگر	۱۱۱
۶.	شش - اشراف بر فضای خانه با طراحی دیوارهای کوتاه حیاط خانه	۱۱۱
۴.	مقایسه بایسته‌های رسانه ملی در حوزه طراحی صحنه	۱۱۳
الف)	بایسته‌های رسانه ملی در حوزه طراحی صحنه و دکور	۱۱۳
۱.	یک - توجه به ارزش‌های ملی و اسلامی	۱۱۳
۲.	دو - رعایت اعتدال در فضاسازی	۱۱۴
۳.	سه - رعایت اعتدال در تزئینات	۱۱۴
۴.	چهار - توجه به سلامت روح انسان	۱۱۴
۵.	پنج - مذکروبودن	۱۱۵
ب)	مقایسه بایسته‌های رسانه‌ای با اصول معماری داخلی خانه مطلوب اسلامی	۱۱۵
فصل چهارم:	بایسته‌های دینی بازنمایی خانه در رسانه ملی	۱۱۷
۱.	بایسته‌های دینی بازنمایی خانه	۱۱۸
۱.	۱. حفظ حریم و محرمیت	۱۱۹
۲.	۲. مذکروبودن فضای خانه	۱۲۹
۳.	۳. رعایت اصل اعتدال در فضای خانه	۱۳۳
۴.	۴. حفظ سلامت	۱۳۸
فصل پنجم:	جمع‌بندی و پیشنهادها	۱۴۱
۱.	۱. جمع‌بندی مباحث	۱۴۱
۲.	۲. پیشنهادها	۱۴۶
الف)	پیشنهادهای رسانه‌ای	۱۴۷
ب)	پیشنهادهای پژوهشی	۱۵۰
منابع		۱۵۳

سخن نخست

کشور در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی باید در دو بخش ابزاری و متنی پیشرفت کند؛ بخش ابزاری - یا سخت‌افزاری تمدنی - همان صنعت، سیاست، اقتصاد و اقتدار بین‌المللی و ... است که جمهوری اسلامی توانسته است به حول و قوه الهی در این زمینه دستاوردهایی کسب نماید و به ترقی و تعالی برسد اما در بخش متنی - یا نرم‌افزاری تمدنی - که همان سبک زندگی و عقل معاش است، هنوز به پیشرفت‌های چشمگیری دست نیافته است. (بیانات مقام معظم رهبری، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21252>؛ ۱۳۹۱/۷/۲۳)

یکی از حوزه‌های سبک زندگی که تحت تأثیر فرهنگ غرب، از دستورها و آموزه‌های دینی نیز فاصله گرفته است، بخش معماری خصوصاً معماری داخلی خانه است. امروزه دو جامعه ایران اسلامی شاهد بناها و ساختمان‌های مسکونی هستیم که طراحی مدرن آن‌ها موجب تعارض و دوگانگی میان رفتار و منش افراد با فرهنگ و ارزش‌های درونی‌شان شده است. این تعارض می‌تواند به مرور زمان، ارزش‌های انسان و به تبع آن، فرهنگ او را تغییر دهد. خانه و نوع معماری داخلی آن، یکی از مؤلفه‌های اساسی سبک زندگی و پدیده‌ای فرهنگی به‌شمار می‌آید. خانه یک پناهگاه یا سرپناه بی‌هویت و بی‌معنا نیست، بلکه پدیده‌ای است که هم از فرهنگ تأثیر می‌پذیرد و هم می‌تواند یکی از عوامل تغییردهنده سبک زندگی و به تعبیری جزئی از علل دگرگونی فرهنگ باشد. در واقع ساختار و سازمان فضایی داخلی خانه، متأثر از مجموعه ارزش‌ها و باورهای حاکم در جامعه است.

علاوه بر تأثیر فرهنگ بر ساختار خانه، نوع معماری فضاهای داخلی خانه نیز بر شیوه و سبک زیستن او تأثیر دارد؛ چون انسان بخش اعظم زندگی خود را در این فضا سپری می‌کند. به عبارت دیگر مسکن انسان به مثابه بستری است که سبک زندگی در آن شکل می‌گیرد و نوع سازماندهی فضاهای مختلف

خانه، ابعاد و تناسبات فضاها و نوع طراحی ریزفضاها از جمله عوامل تعیین‌کننده سبک زندگی انسان است؛ در این میان لازمه بازگشت به خانه‌های مطابق با فرهنگ دینی و زمینه‌سازی برای رسیدن به تمدن نوین اسلامی، آگاهی‌یافتن از مبانی و اصول دین در حوزه معماری خانه و تبلیغ و ترویج آن توسط نهادهای فرهنگی و اجتماعی در سطح جامعه است.

یکی از نهادهای فرهنگی که امروزه می‌تواند نقش بسزایی در تبلیغ معماری خانه مطلوب اسلامی داشته باشد، رسانه ملی است. قدرت نفوذ رسانه ملی بر مخاطبان خود به حدی است که نمی‌توان نقش آن را در شکل‌گیری فرهنگ مخاطبان و تربیت و هدایت آن‌ها انکار کرد. از این رو بازنمایی خانه در آثار تولیدی رسانه ملی از مسائلی مهمی است که بایستی در راستای معرفی ویژگی‌های عناصر داخلی خانه مطلوب به آن پرداخته شود؛ بر این اساس تلاش شده است تا با در نظر گرفتن محدودیت‌های فضای تلویزیونی و به‌ویژه کوچک‌بودن فضای آپارتمان‌نشینی و با توجه به اقتضائات هنری آثار نمایشی در رسانه ملی، بایسته‌های بازنمایی خانه را از متون دینی استخراج و آن را بررسی کنیم.

پژوهش پیش رو به منظور آگاهی‌بخشی نسبت به ویژگی‌های معماری داخلی خانه مطلوب اسلامی، با روش تحلیل مضمون و نشانه‌شناسی انجام یافته که امید است نتایج آن در روند تولیدات رسانه ملی به‌ویژه تلویزیون مشاهده شود.

در پایان از پژوهشگر ارجمند، سرکار خانم **عالمه جمالزاده** و کارشناسان محترمی که ایشان را در انجام این پژوهش یاری رساندند کمال تشکر و قدردانی را داریم؛ همچنین از زحمات خالصانه سرکار خانم **فریده پیشوایی** در همکاری و همفکری با پژوهشگر محترم تقدیر می‌کنیم.